

**КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЗЛОЧИННИХ ДОХОДІВ,
ВЧИНЕНОЇ З ВИКОРИСТАННЯМ ОФШОРНИХ ЗОН****FORENSIC CHARACTERISTICS OF LEGALIZATION OF CRIMINAL PROCEEDS
COMMITTED USING OFFSHORE ZONES**

Козакова І.В.
к.ю.н., доцент,
м. Київ, Україна

Провоторов О.П.
к.ю.н.,
м. Київ, Україна

Встановити, кому фактично належить та чи інша компанія (юридична особа), що зареєстрована в офшорній зоні або отримати дані щодо власника рахунку в банку, на який перераховуються грошові кошти з України по фіктивним рахункам, є головною проблемою органу досудового розслідування, що виникає в процесі кримінального провадження. Дана проблема пов'язана з такими чинниками: 1) достатньо тривалий строк надання відповідей уповноваженими органами іноземних держав; 2) відмови в задоволенні запитів щодо надання правової допомоги, у зв'язку з відсутністю двостороннього договору між державами. Таким чином, в статті обґрунтовано актуальність вирішення питання в частині удосконалення методики розслідування легалізації злочинних доходів та дієвих заходів протидії використання для її вчинення офшорних зон. Результатами дослідження стали: авторське визначення поняття «офшорної зони» («низькоподаткової юрисдикції»), що дозволить своєчасно визначити державу або її територію як офшорну зону та ефективно застосувати заходи щодо попередження легалізації через них злочинних доходів. Надано криміналістичну характеристику основним елементам легалізації злочинних доходів, з використанням офшорних зон, таких як: подія, спосіб, механізм, а також досліджено основні ознаки особи-злочинця. Враховано, що легалізація злочинних доходів може здійснюватися у всіх сферах економіки, але переважно у ній беруть участь працівники кредитно-фінансової сфери. Серед «легалізаторів» виділено такі категорії осіб: власники, співвласники, керівники. Зазначені особи використовують свій вплив на підлеглих, що полегшує їм вчинення злочинів, як пов'язаних з отриманням злочинного доходу, так і з його «відмиванням»; службовці – особи, які мають достатній досвід господарської або фінансової діяльності та можуть консультувати або виконувати операції з «відмивання» злочинних доходів; обслуговуючий персонал (секретарі, кур'єри, водії тощо) – найчастіше використовується як «підставні» особи при оформленні фіктивних угод, фірм, перевезення та зберігання документів. Для осіб, які вчиняють аналізовані злочини у складі групи, характерний високий рівень організованості, розподіл обов'язків, володіння навичками конспірації.

Ключові слова: легалізація злочинних доходів, офшорна зона, низькоподаткова юрисдикція, криміналістична характеристика, подія, спосіб, механізм вчинення кримінального правопорушення, особа-злочинець.

The economic crisis of the state, which is a consequence of the full-scale aggression of the Russian Federation against Ukraine, provoked a budget deficit, reduction of social programs, high inflation and, as a result, impoverishment of the population, caused the need to combat economic crime, the illegal removal of funds from the country and the legalization of criminal income, that is carried out, in particular, with the use of offshore zones.

The inflow of criminally obtained funds into legal circulation hinders the development of normal economic relations and contributes to the criminalization of the market, the spread of the influence of organized crime and the gradual transformation of the latter into legal entities of economic activity. Because of this, citizens' mistrust of state authorities and financial institutions is growing, and social tension is generally created in society. In addition, it negatively affects the image of our country at the international level.

Cash obtained by criminal means, with the aim of their further legalization, is taken out of Ukraine to various offshore. Further establishing who actually owns this or that company (legal entity) registered in an offshore zone or obtaining data on the owner of a bank account to which funds from Ukraine are transferred through fictitious accounts is the main problem of the pre-trial investigation body that arises in the process of criminal proceedings. This problem is related to the following factors: 1) a sufficiently long period for providing answers by the authorized bodies of foreign states; 2) refusal to grant requests for legal assistance due to the absence of a bilateral agreement between the states. Thus, the article substantiates the relevance of solving the issue in terms of improving the methodology of investigating the legalization of criminal income and effective countermeasures against the use of offshore zones for its commission. The results of the research were: the author's definition of the concept of «offshore zone» («low tax jurisdiction»), which will allow timely identification of the state or its territory as an offshore zone and effective measures to prevent the legalization of criminal income through them. A forensic characterization of the main elements of the legalization of criminal income, using offshore zones, such as: event, method, mechanism, and also the main features of a criminal person were investigated.

Key words: legalization of criminal income, offshore zone, low-tax jurisdiction, forensic characteristics, event, method, mechanism of committing a criminal offense, criminal person.

Вступ. У період економічної кризи держави, що стала наслідком повномасштабної агресії російської федерації проти України, дефіциту бюджету, скорочення соціальних програм, високої інфляції і, як наслідок, зубожіння населення, – протидія економічній злочинності, незаконному виведенню з країни грошових коштів та легалізації злочинних доходів, що вчиняється, зокрема, з використанням офшорних зон, набуває особливої актуальності.

Логічно, що надходження в легальний обіг мільярдних грошових коштів, отриманих злочинним шляхом, перешкоджає розвитку «цивілізованих» економічних відносин та сприяє криміналізації ринку, а також поширенню впливу організованої злочинності та поступовому перетворенню

останніх в легальних суб'єктів господарської діяльності. Зазначені події сприяють росту недовіри громадян до органів державної влади, фінансовим установам, та в цілому породжує соціальну напругу в суспільстві та створює негативний імідж нашої країни на міжнародному рівні.

За роки незалежності України (з 1991 року) в офшори виведено майже 162 мільярди доларів США [1]. При цьому, відповідно до офіційних даних Міністерства фінансів України, державний борг України станом на кінець квітня 2021 рік склав 81,37 мільярди доларів США, з яких 55,4% – державний зовнішній борг [2].

Відповідно до даних Бюро економічної безпеки України орієнтовний обсяг нелегально виведених коштів

з України під час війни складає до 4 мільярдів доларів США [3]. При цьому, затверджені Державним бюджетом України видатки на Міністерство оборони України на 2022 рік (рік повномасштабного вторгнення РФ) склали приблизно 4,7 мільярдів доларів США [4]. Таким чином, станом на початок 2024 року розмір незаконно виведених коштів за кордон під час війни складає майже половину витрат держави на сектор безпеки і оборони.

Грошові кошти, отримані злочинним шляхом, з метою їхньої подальшої легалізації, найчастіше виводяться з України в такі офшори, як: Британські Віргінські Острови, Острів Мен, острови Джерсі, Бермуди та інші. Як правило, такі дії реалізуються шляхом використання так званих «багатоходових» схем з використанням держав, з якими Україна уклала міжнародні договори про уникнення подвійного оподаткування (наприклад, Кіпр, Латвія, Литва, Естонія) [5]. Метою таких дій – максимально ускладнити процес встановлення місця знаходження злочинних доходів та подальшої ідентифікації кінцевого вигодонабувача (бенефіціара).

Встановити, кому фактично належить та чи інша компанія (юридична особа), що зареєстрована в офшорній зоні або отримати дані щодо власника рахунку в банку, на який перераховуються грошові кошти з України по фіктивним рахункам, є головною проблемою органу досудового розслідування, що виникає в процесі кримінального провадження. Дана проблема пов'язана з такими чинниками: 1) достатньо тривалий строк надання відповідей уповноваженими органами іноземних держав; 2) відмови в задоволенні запитів щодо надання правової допомоги, у зв'язку з відсутністю двостороннього договору між державами. При цьому, відповідно до повідомлень практичних працівників, наявність відповідних міжнародних договорів про взаємну правову допомогу, не впливає на вирішення поставленої проблеми, оскільки строки виконання таких запитів складають від 6 місяців до 1,5 років, або взагалі запити залишаються без відповіді.

Мета дослідження. Наведені вище обставини, вказують на актуальність питання в частині удосконалення методики розслідування легалізації злочинних доходів та дієвих заходів протидії використанню для її вчинення офшорних зон.

Результати дослідження. Перед тим, як надати криміналістичну характеристику легалізації злочинних доходів, вчиненої з використанням офшорних зон, доцільно розкрити правову природу офшорної зони як явища, сформулювати його визначення та ознаки, виділити критерії, за допомогою яких можна віднести до офшорної зони іноземну державу або її територію.

Поява офшорних зон на світовій арені фінансових послуг та її використання з метою легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, пов'язана з об'єктивними причинами історичного розвитку міжнародного бізнесу. З метою збільшення капіталу, в тому числі за рахунок уникнення від сплати податків в своїй державі, підприємці починають реалізовувати міжнародну комерційну діяльність на територіях, на яких відсутнє або зведене до мінімум оподаткування імпорту та експорту товарів, а також наявні укладені договори з сусідніми державами про безмитну торгівлю. Перші офшорні схеми почали застосовуватися в 20-ті роки ХХ століття в окремих галузях світової економіки та поступово трансформувалися в сучасну концепцію використання офшорних зон для легалізації злочинних доходів.

Наукові дослідження з даного предмету підтверджують факт того, що саме американський та англійський фінансові капітали, які є домінуючими на світовому грошовому ринку, започаткували створення перших офшорних зон. Таким чином, законодавство країн, які відносяться до офшорних зон, в більшості випадків, засноване на англосаксонській системі «загального» права, що в сукупності

викликає проблеми у країн романо-германської системи права щодо визначення організаційно-правової форми компанії (юридичних осіб), які здійснюють свою діяльність в офшорних зонах, і як наслідок, впливає на неефективність розслідування легалізації злочинних доходів.

Наприклад, в «континентальній» системі права відсутня така організаційно-правова форма юридичних осіб як трастова компанія, яка широко використовується в системі «загального» права та в офшорних зонах. Зокрема, відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» траст – правові відносини, створені засновником відповідно до законодавства країни утворення за життя або на випадок смерті, коли активи потрапляють під контроль довірчого власника на користь вигодонабувача або для визначеної цілі [6]. Тобто за національним законодавством трасти – це форми відносин, а не форма організації юридичної особи; юридична особа.

При цьому, прерогатива використання юридичними особами розрахункових рахунків в банках, які розташовані в офшорних зонах, перед кредитними організаціями-резидентами (зареєстрованими в своїй державі), полягає в тому, що перші не надають іншим державам дані щодо власників таких рахунків та інформацію щодо їх фінансових операцій, а також відсутність будь-яких податків на доходи. В більшості офшорних зон податки на доходи замінені на сплату щорічного мита.

За загальними правилами, під поняттям «офшорної зони» слід розуміти територію держави або її частину, на якій створено підвищений комфорт для бізнесу нерезидентів (англ. «non-resident» – юридична, фізична особа, яка здійснює діяльність в одній державі, але постійно зареєстрована або проживає в іншій [7, с. 356]) шляхом надання їм широкого переліку пільг, привілеїв та гарантій, дія яких не розповсюджується на власних громадян (резидентів). Да переліку таких пільг, привілеїв та гарантій можна віднести: низькі та нульові ставки податків; валютна автономія; полегшені та гнучкі режими створення юридичних осіб та ліцензування їхньої діяльності; широке використання трастів та інших спеціальних фінансових структур; необов'язковість фізичної присутності фінансових інститутів та корпоративних структур в країнах їхньої реєстрації; підвищений рівень конфіденційності для клієнтів та їхніх бізнес-операцій [8, р. 9].

Як вбачається з аналізу зарубіжної та вітчизняної наукової літератури сьогодні відсутній єдиний термін, що визначає поняття «офшорна зона», оскільки поряд з ним широко використовуються такі визначення, як: «офшор», «офшорна юрисдикція», «низькоподаткова юрисдикція», «офшорний фінансовий центр», «податковий рай», «податкова гавань», «податкове сховище», «податковий оазис» тощо.

Відповідно до даних експертів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) до «податкової гавані» відносяться держави та частини їх територій, в яких податок на прибуток стягується за номінальною або нульовою ставкою та для визначення видів доходу встановлено преференціальний режим оподаткування, а для нерезидентів створені можливості ухилення від сплати податків в країнах їх резидентності [9, р. 55].

Деякі зарубіжні вчені вважають, що «офшорний фінансовий центр» – це центр, що дозволяє фінансову діяльність, яка географічно або законодавчо за своїми умовами відрізняється від фінансової діяльності на іншій території офшорної юрисдикції» [10, р. 4].

В деяких державах або на їхніх територіях, визнаних офшорними зонами, діє принцип місця створення доходу, тобто не оподатковуються доходи як резидентів, так і нерезидентів, якщо вони створені за межами митної території

офшорної зони. В більшості офшорних зон нульові ставки податку діють тільки для нерезидентів.

В зарубіжній літературі «офшорні центри» визнаються як юрисдикція з низькими і навіть нульовими ставками податку на доходи та майно, де місцеве трастове законодавство дозволяє вигідно зберігати доходи та вести господарську, фінансову діяльність з значними податковими пільгами. Під офшорними центрами також розуміються центри, в яких за допомогою політичних засобів у виді запровадження законодавчих норм, направлених на захист комерційної таємниці, на міжнародному рівні здійснюється спроба залучити іноземний бізнес [11, р. 45].

Разом з тим, з плином часу, конфіденційність власників (бенефіціарів, вигодонабувачів) грошових коштів та банківських операцій, що підтримується з боку законодавчої, виконавчої та судової систем влади офшорних зон, поступово виходить за межі лише надання податкових пільг. Це обумовлено тим, що використання офшорних зон в комерційній діяльності сприяло легалізації (відмивання) грошових коштів, отриманих злочинним шляхом.

Доцільно зазначити, що для більшості офшорних зон дохід, отриманий від юридичних осіб-нерезидентів є найбільш важливою сферою поповнення бюджету, оскільки на їхній території, як правило, крім туризму, відсутні інші джерела доходу. Крім того, номінальним засновником таких юридичних осіб є громадяни цих країн-офшорів. Зазначене вирішує одразу дві задачі: перша – зберегти гарантовану конфіденційність даних про кінцевого власника, та друга – вирішити проблему працевлаштування місцевого населення. Наприклад, на Британських Віргінських Островах, більше 60% працездатних громадян працевлаштовані в фінансових установах [12, с. 96].

В українському законодавстві також відсутнє єдине, юридично закріплене, визначення офшорної зони, що могло охопити всі її ознаки, однак наявний перелік держав, віднесених до офшорних зон, що визначено розпорядженням Кабінету Міністрів України № 143-р від 23 лютого 2011 р., та встановлює перелік держав (територій), із якими мають здійснюватися контрольовані операції (такі, що можуть впливати на об'єкт оподаткування податком на прибуток згідно із Податковим кодексом України), відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 1045 від 27 грудня 2017 р.

У постанові Кабінету Міністрів України № 167 від 14 березня 1994 р. «Про Концепцію створення спеціальних (вільних) економічних зон в Україні» містилася така дефініція, як «банківсько-страхові (офшорні) зони» тобто зони, в яких запроваджується особливо сприятливий режим здійснення банківських і страхових операцій в іноземній валюті для обслуговування нерезидентів. Офшорний статус надається банківським і страховим установам, що були створені за участю лише нерезидентів і обслуговують лише ту їхню підприємницьку діяльність, яка здійснюється за межами України» [13].

Починаючи з 01.01.2022р., у зв'язку з внесенням змін до Податкового кодексу України (далі ПКУ) введено поняття «Контрольовані іноземні компанії (КІК)», під якими слід розуміти будь-яку юридичну особу, зареєстровану в іноземній державі або території, яка визнається такою, що знаходиться під контролем фізичної або юридичної особи резидента України [14].

Контролюючою особою є фізична або юридична особа – резидент України, що є прямими або опосередкованими власниками (контролерами) контрольованої іноземної компанії. При цьому, іноземна компанія вважається контрольованою іноземною компанією, якщо фізична особа або юридична особа – резидент України володіє часткою в іноземній юридичній особі у розмірі більше ніж 50 відсотків, або володіє часткою в іноземній юридичній особі у розмірі більше ніж 10 відсотків, за умови що декілька фізичних осіб та/або юридичних осіб – резиден-

тів України володіють частками в іноземній юридичній особі, розмір яких у сукупності становить 50 і більше відсотків, або окремо або разом з іншими резидентами України – пов'язаними особами здійснює фактичний контроль над іноземною юридичною особою [14].

Відповідно до норм ст. 39-2.2.1. ПКУ, платником податку щодо прибутку контрольованої іноземної компанії є контролююча особа. При цьому, якщо одна фізична або юридична особа володіє часткою або контролює частку в розмірі 25 і більше відсотків у контрольованій іноземній компанії спільно з іншими фізичними та/або юридичними особами, та при цьому жодна з осіб самостійно не визначає себе контролюючою особою щодо такої частки у повному розмірі, вважається, що всі зазначені особи є контролюючими особами для контрольованої іноземної компанії у рівних частках (незалежно від того, чи досягає розмір частки кожного з них 25 відсотків) [14].

Таким чином, невід'ємною частиною офшорної зони є: а) податкові пільги, які надаються нерезидентам, що ведуть свій бізнес за межами офшору, б) підвищений рівень конфіденційності клієнтів.

Висновки. З огляду на все вище наведене, вбачаємо за доцільне здійснити спробу визначення поняття «офшорної зони» («низькоподаткової юрисдикції»), під якою слід розуміти іноземну державу або частину її території, що надає нерезидентам, які здійснюють свою господарську діяльність за межами митної території офшорної зони, занижену (в порівнянні з державами їхньої резидентності) ставку оподаткування та (або) держава або частина її території, що не розкриває та не надає інформацію про фінансові операції, рахунки, депозити компаній (контрольованих іноземних компаній (КІК)), зареєстрованих на їхній території, а також дані про кінцевих вигодонабувачів, бенефіціарних власників (контролюючих осіб) таких компаній.

Дане визначення, на нашу думку, дозволить своєчасно визначити державу або її територію як офшорну зону та ефективно застосувати заходи щодо попередження легалізації через них злочинних доходів.

При цьому, юридичне закріплення даної дефініції доцільно здійснити шляхом внесення змін до ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», яка містить «визначення термінів», що застосовуються в законі.

Крім того, важко уникнути іншої проблеми, пов'язаної з поняттям в діючому законодавстві України держави та її територій як офшорної зони.

Так, відповідно до Рекомендацій Групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (ФАТФ), з метою протидії легалізації (відмиванню) злочинних доходів, передбачено обов'язок держав контролювати операції з грошовими коштами або іншим майном, якщо хоча б одна із сторін є фізична особа або юридична особа, яка має відповідну реєстрацію, місце проживання або місце знаходження в державі (на території), яка не виконує вказані рекомендації, або якщо вказані операції здійснюються з використанням рахунку в банку, що зареєстрований у вказаній державі (на вказаній території).

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» перелік таких держав [6] (територій) визначається відповідно до Порядку формування переліку держав (юрисдикцій), що не виконують чи неналежним чином виконують рекомендації міжнародних, міжурядових організацій, задіяних у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму чи фінансуванням розповсюдження зброї масового

знищення, затверженого постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 677 [15].

Станом на сьогодні, до даного списку внесено лише три держави: Корейська Народно-Демократична Республіка, Ісламська Республіка Іран, Республіка Союзу М'янма [16].

Разом з тим, не секрет, що існує велика кількість держав і територій, які формально передбачають у національному законодавстві вимоги, що містяться в Рекомендаціях ФАТФ, але реально їх не виконують. Як приклад, можна навести Республіку Кіпр, яка у 2003 року напередодні вступу до Європейського союзу (далі – ЄС) привела своє законодавство у відповідність до вимог ЄС, ліквідувавши спеціальний пільговий режим оподаткування компаній контрольованих нерезидентами, але фактично під будь-якими приводами відмовляє у задоволенні запитів про правову допомогу або надає відомості, які не мають жодного значення для розслідування кримінального провадження.

Таким чином, з метою уникнення розбіжностей в питанні щодо формування «списків» з переліком таких держав та територій з метою протидії легалізації злочинних доходів, воно потребує окремого та єдиного нормативного регулювання.

Розглядаючи криміналістичну характеристику легалізації злочинних доходів, з використанням офшорних зон, необхідно виділити та проаналізувати найбільш значущі та інформативні її елементи щодо досліджуваного виду кримінальних правопорушень – подія, спосіб, механізм, а також надати характеристику особи-злочинця.

Відповідно до ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), подія злочину входить до обставин, що підлягають доказуванню і включає *час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення* [17].

Аналіз кримінальних проваджень даної категорії показав, що легалізація злочинних доходів, з використанням офшорних зон, як правило, здійснюється в денний час, поки триває робочий день кредитних організацій, бірж, обмінних пунктів валюти, ріелторів тощо, тобто тих осіб, які беруть участь у відмиванні злочинних доходів. Підготовка до вчинення цього злочину може відбуватися у будь-який час доби.

Місцем вчинення злочину, як свідчить практика, є банки та інші кредитно-фінансові установи, біржі, комерційні та некомерційні організації, розташовані в іноземних державах або на їх окремих територіях, що належать до офшорних зон, так і не визнаних як такі. Наприклад, для легалізації злочинних доходів з використанням офшорних зон залучаються так звані держави «прокладки». Такі держави, хоч і мають відповідні норми законодавства і не визнаються офшорами, але вони не здійснюють фактичного контролю за транзитом злочинних доходів через свою фінансову систему.

Ключовим елементом криміналістичної характеристики легалізації злочинних доходів, з використанням офшорних зон, є *спосіб* вчинення злочину. Саме спосіб у виді використання офшорних зон для легалізації злочинних доходів є особливістю цього злочину.

Механізм появи та локалізації доказів (слідів злочинної діяльності) – найважливіший структурний компонент

криміналістичної характеристики, що має найбільш значущі пошуково-пізнавальні можливості [18, с. 89]. У процесі легалізації злочинних доходів залишаються численні сліди кримінальної діяльності в різних фінансових, банківських, бухгалтерських, касових, митних, товарних та інших документах, а також у внутрішніх (неофіційних) документах і чорнових записах, що грають вирішальну роль у розкритті злочинів.

Криміналістично значуща інформація, крім того, відображається як у пам'яті осіб, які вчиняють злочинні дії, так і в пам'яті очевидців тих чи інших подій та фактів. При цьому, найважливіша інформація міститься у показаннях співробітників фінансових та нефінансових установ, через які відмивалися злочинні доходи, оскільки саме ця інформація має найтісніші кореляційні зв'язки з відповідними даними, відображеними в документах та чорнових записах.

Прагнучи приховати сліди злочину, злочинці завжди залишають нові сліди злочинних діянь, що дозволяє не тільки виявити докази вчинення основного злочину, але й виявити багатоланковий кримінальний «ланцюжок», а нерідко і всю широко розгалужену злочинну мережу.

Говорячи про ознаки, що характеризують особу злочинця, необхідно враховувати, те, що даний вид злочину є високо латентним і відноситься до так званої «блокомірцевої» злочинності. Тому суб'єкт злочину наділений ознаками, що властиві даній групі осіб: висока освіченість; низький рівень рецидивності; стабільна працевзайнятність та високий рівень заробітної плати; наявність сталих соціальних зв'язків (в тому числі сімейних). Для даної категорії злочинців характерним є те, що суб'єктами виступають особи чоловічої статі, оскільки переважно останні займають керівні посади у банках, комерційних організаціях, на державній службі тощо; жінки, як правило, притягаються до відповідальності, працюючи на посаді головного бухгалтера. Щодо віку, то в більшості випадків дані злочини вчиняють особи віком від 36 до 45 років. У вказаному віці особи, які вчинили злочини даної категорії, набувають достатнього досвіду роботи, накопичують значні доходи та мають широке коло ділових зв'язків.

Легалізація злочинних доходів може здійснюватися у всіх сферах економіки, але переважно у ній беруть участь працівники кредитно-фінансової сфери. Серед «легалізаторів» виділяють такі категорії осіб: власники, співвласники, керівники. Зазначені особи використовують свій вплив на підлеглих, що полегшує їм вчинення злочинів, як пов'язаних з отриманням злочинного доходу, так і з його «відмиванням»; службовці – особи, які мають достатній досвід господарської або фінансової діяльності та можуть консульгувати або виконувати операції з «відмивання» злочинних доходів; обслуговуючий персонал (секретарі, кур'єри, водії тощо) – найчастіше використовується як «підставні» особи при оформленні фіктивних угод, фірм, перевезення та зберігання документів. Для осіб, які вчиняють аналізовані злочини у складі групи, характерний високий рівень організованості, розподіл обов'язків, володіння навичками конспірації. Наприклад, при позбавленні ліцензії кредитної установи, яка використовується з метою «відмивання», злочинна група переходить в інший банк або іншу установу, де продовжує свою протиправну діяльність.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Офшори, схеми, відмивання коштів і оптимізація податків: що про це треба знати | Економічна правда (epravda.com.ua). URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/12/12/669095/#:~:text=%D0%A2%D0%B8%D0%BC%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%BC%20%D0%BE%D1%84%D1%88%D0%BE%D1%80%D0%BD%D1%96%20%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%97%20%D0%B7%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%B8%20%D0%BD%D0%B5%D0%B7%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%B6%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%B2%D0%B8%D0%B2%D0%B5%D0%BB%D0%B8%20%D0%B7,%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%20162%20%D0%BC%D0%BB%D1%80%D0%B4%20%D0%B4%D0%BE%D0%BB%20E2%80%93%20%D1%97%D1%97%20%D1%87%D0%BE%D1%82%D0%B8%D1%80%D0%B8%D1%80%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B1%D1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%82.> (дата звернення: 24.03.2024).

2. Міністерство Фінансів України (mof.gov.ua). URL: https://mof.gov.ua/uk/news/derzhavnii_borg_v_kvitni_2021_roku-2895#:~:text=%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%BC%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%BA%D1%96%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C%20%D0%BA%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%8F%202021-%D0%B3%D0%BE%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83%20%D1%81%D1%83%D0%BA%D1%83%D0%BF%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9,%D0%BC%D0%BB%D1%80%D0%B4%20%D0%B4%D0%BE%D0%BB.%20%D0%A1%D0%A8%D0%90%20%D0%B2%20%D0%B5%D0%BA%D0%B2%D1%96%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%96%20%D0%B2%20%D1%96%D0%BD%D0%BE%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%BD%D1%96%D0%B9%20%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D1%82%D1%96%29. (дата звернення: 24.03.2024).
3. БЕБ: Понад 3 млрд євро виведено з України під час війни | Кабінет Міністрів України (kmu.gov.ua). URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ber-ponad-3-mlrd-yevro-vivedeno-z-ukrayini-pid-chas-vijni> (дата звернення: 24.03.2024).
4. Військовий бюджет-2022: Що нам недоговорюють в контексті збільшення витрат на армію – Depo.ua. URL: <https://www.depo.ua/ukr/war/viyskoviy-byudzhet-2022-shcho-nam-nedogovoryuyut-v-konteksti-zbilshennya-vitrat-na-armiyu-202112031397830> (дата звернення: 24.03.2024).
5. Державна фіскальна служба України. Лист від 04.02.2019 № 3470/7/99-99-26-02-03-17 (rada.gov.ua). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3470872-19#Text> (дата звернення: 24.03.2024).
6. Закон України: Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення від 06.12.2019 № 361-IX (rada.gov.ua). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 24.03.2024).
7. Англійсько-український юридичний словник: понад 75 тисяч слів та словосполучень юридичної підмови та близько 160 тисяч українських перекладних відповідників / Уклад. В. І. Карабан та ін. Вінниця, Нова книга, 2004. 1088 с.
8. Financial stability forum. Report of the working group on offshore centres. 2000. Apr. 5. 150 p.
9. Shore to shore. L., 1999. 256 p.
10. Hampton M.P. The offshore Interface. Tax Havens in the Global Economy. L., 1996. 315 p.
11. The Offshore Institute Membership Directory and Analysis 1997. L. 1997. 172 p.
12. Організаційно-економічний механізм протидії злочинам в економічній сфері : монографія / За ред. Черевка О.В., Мігус І.П., Гнилицька Л.В. Черкаси : видавець Чабаненко Ю.А. Черкаси, 2016. 466 с
13. Про Концепцію створення спеціальних (вільних) економічних зон в Україні: Постанова КМУ від 14 березня 1994 р. № 167. База даних «*Законодавство України*». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-94-n/ed20040825/find> (дата звернення: 24.03.2024).
14. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 24.03.2024).
15. Постанова Кабінету Міністрів України: Про затвердження Порядку формування переліку держав (юрисдикцій), що не виконують чи неналежним чином виконують рекомендації міжнародних, міждержавних організацій, задіяних у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму чи фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення від 05.08.2020 № 677 (rada.gov.ua) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/677-2020-%D0%BF#n9> (дата звернення: 24.03.2024).
16. Державна служба фінансового моніторингу України. URL: [UKR_List_21.11.2022.pdf](https://fiu.gov.ua/ukr/list_21.11.2022.pdf) (fiu.gov.ua) (дата звернення: 24.03.2024).
17. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
18. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / [А. Ф. Волобуєв, М. В. Даньшин, А. В. Іщенко та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Маляррової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 384 с.